

Повідайчик О.С.

*к.п.н., доцент кафедри
соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет», м. Ужгород, Україна*

ПРАКТИКА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В сучасних умовах посилення ролі наукових знань і практичного досвіду для розвитку суспільства підвищуються вимоги до професійної підготовки магістрів соціальної роботи: їхньої кваліфікації, конкурентоспроможності на ринку праці, здатності адаптуватися і реагувати на соціально-економічні та науково-технічні зміни, готовності до реалізації професійних функцій. Різноманітний характер діяльності майбутніх фахівців соціальної роботи висуває високі вимоги до їхньої готовності виконувати наукові дослідження, що передбачає вміння пізнавати, проектувати, моделювати і на основі цього визначати найбільш доцільні способи вирішення проблем клієнтів. Це вимагає внесення коректив у професійну підготовку майбутніх фахівців. Серед визначених шляхів, які сприяють вирішенню окресленої проблеми, – організація та проведення науково-дослідницької практики у вищих навчальних закладах.

Аналіз наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених (Н. Гайдук, Л. Клос, Ш. Рамон, С. Саррі, Т. Філат, К. Ханвей та ін.) свідчить про актуальність і значущість даної проблеми і потребу у розкритті значення науково-дослідницької практики, визначенні її мети, завдань та необхідних умов, які забезпечують підготовку майбутніх магістрів соціальної роботи до професійної діяльності, здатних виконувати наукові дослідження.

Практика магістрів соціальної роботи є обов'язковою складовою освітньо-професійної програми і передбачає вдосконалення студентами професійних вмінь і навичок, здобутих у процесі теоретичного навчання. Практика базується на змісті професійної діяльності магістрів соціальної

роботи, який передбачає виконання практичних завдань з надання соціальних послуг, у тому числі здійснення управлінських функцій у закладах соціального обслуговування населення, а також ведення наукового пошуку у сферах соціальної роботи та споріднених з нею наук (психологія, педагогіка, соціологія, соціальна медицина тощо).

Дослідження, які здійснюються в соціальній роботі, зазвичай мають практичну спрямованість. Вони зорієнтовані на вивчення проблемних питань із подальшою розробкою конструктивних пропозицій щодо їх розв'язання. Часто дослідження в соціальній роботі ґрунтуються на поєднанні теоретичного вивчення проблеми та виконання практичної роботи інноваційного характеру.

Таким чином, соціальний працівник, який виступає в ролі дослідника-аналітика, впроваджує нову модель роботи та науково обґрунтовує її ефективність або вивчає проблемну ситуацію та надає рекомендації з удосконалення вже існуючих форм та методів роботи. Використання наукових методів дає можливість соціальним працівникам не тільки пояснити сутність та ефективність практичних дій, а й виявити проблеми, що виникають у процесі прийняття рішень [1].

Мета науково-дослідницької практики полягає в забезпеченні розуміння студентами ролі і значення науково-дослідної роботи в процесі прийняття управлінських рішень у майбутній професійній діяльності; формуванні навичок організації та виконання науково-дослідних робіт; розвитку творчого мислення в процесі виконання наукових досліджень.

Практичне навчання магістрів соціальної роботи триває чотири тижні і розподіляється на два змістові модулі – «Методологічні засади науково-дослідної роботи студентів» (теми для вивчення: «Теоретико-методологічні підходи до вивчення соціальних явищ і процесів», «Кількісні і якісні методи досліджень у соціальній роботі та їх типологія», «Процедури та техніки дослідження») і «Організація та планування науково-дослідної роботи студента» (теми для вивчення: «Планування дослідження, розробка програми дослідної роботи», «Формування вибірки та проведення дослідження»,

«Опрацювання і аналіз даних дослідження»). Теоретичним підґрунтям здійснення наукових досліджень є такі дисципліни як: «Науково-дослідницький семінар», «Соціальне проектування і прогнозування» та ін.

Основними завданнями науково-дослідницької практики є такі: поглиблення та закріплення теоретичних знань з циклу професійно-орієнтованих дисциплін, залучення студентів до безпосередньої практичної діяльності, формування прагнень щодо здійснення науково-дослідної діяльності; накопичення досвіду з практичного оволодіння прийомами науково-дослідної діяльності; формування і вдосконалення професійних умінь і навичок здійснення науково-дослідних заходів з різних напрямів соціальної роботи; проведення дослідження, оброблення й оформлення результатів з використанням сучасного програмного забезпечення; накопичення і опрацювання конкретного матеріалу для виконання магістерської роботи.

В процесі науково-дослідницької практики кожен магістрант на базі практики виконує такі види робіт:

- ознайомлення із системою виробничих функцій соціального працівника конкретної установи соціальної сфери, пов'язаних з виконанням завдань аналітико-дослідницького характеру;
- виявлення основних методів аналітико-дослідницької діяльності установи, що використовуються нею для збору інформації, проведення експериментів, розробки соціальних програм та проектів;
- опрацювання і аналіз одного з проведених установою прикладних досліджень;
- участь у проведенні дослідження, в разі, якщо таке здійснюється під час проходження практики студентами;
- проведення невеликого за обсягом та тривалістю прикладного дослідження, пов'язаного з темою магістерської роботи, спрямованого на вивчення предмету дослідження з метою подальшого використання його результатів установою для удосконалення своєї роботи;

- розробка анкети для збору необхідної бази практики інформації з метою подальшого використання її при плануванні роботи чи підготовці аналітичної довідки, звіту тощо, пов'язаних з досліджуваною темою;
- виконання індивідуального завдання;
- підготовка письмового звіту про результати практики та його захист.

Окрім означених завдань під час науково-дослідницької практики кожний студент виконує індивідуальне завдання, що безпосередньо пов'язане з темою його магістерської роботи. Основний зміст цього завдання полягає в проведенні емпіричного дослідження, результати якого використовуються студентом для написання роботи. Умовами, які забезпечують необхідну якість здійснюваного емпіричного дослідження є: попередня розробка програми дослідження, узгодження її з керівником магістерської роботи і керівником практики від базового закладу та вирішення з ним організаційних питань щодо її реалізації. Результати виконання індивідуального завдання оформлюються у вигляді звіту про проведене емпіричне дослідження.

Після проходження практики студенти оволодівають знаннями теоретичних засад дослідницького процесу у сфері соціальної роботи; методами одержання емпіричної інформації в процесі соціального дослідження; основними процедурами та техніками дослідження. При цьому в студентів формуються вміння виконувати роботу зі збирання інформації із застосуванням кількісних чи якісних методів дослідження; підбирати техніки дослідження, розробляти методичку наукових досліджень і пропозиції з проблеми дослідження; обґрунтовувати результати наукових досліджень; оформляти результати дослідження у вигляді магістерської роботи.

Зазначений перелік знань та вмінь формують складові компоненти готовності майбутніх фахівців до науково-дослідної роботи, під якою розуміється особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, що виникає в результаті функціонування механізмів пошукової активності і базується на основі дослідницької поведінки. При цьому науково-дослідна робота не вичерпується наявністю пошукової активності, вона передбачає також аналіз

отриманих результатів, їх оцінку, прогнозування, побудову гіпотез, моделювання тощо.

Про ефективність формування готовності студентів до наукових досліджень в процесі практичної підготовки зазначає німецький вчений Ф. Ратнер. Науковець підкреслює важливість самостійної наукової діяльності майбутніх фахівців: студент (або студентська група) відносно широко, інтенсивно і з орієнтацією на результат займається науковим предметом (науковою темою, науковою проблемою, завданням) виходячи з наукових чи практичних потреб. Наукове дослідження при цьому реалізується більш успішно, якщо виконавцям притаманний пізнавальний інтерес, потреба в дослідженнях, почуття відповідальності [2]. Окрім зазначених складових готовність до науково-дослідної роботи передбачає усвідомлення цілей, досягнення яких призведе до вирішення поставних завдань та мобілізації власних сил.

Таким чином, рівень готовності магістрів соціальної роботи до виконання наукових досліджень характеризують різнопланові, але взаємопов'язані прояви: стани (потреби), засвоєні способи дій (вміння і навички), психічні процеси (уява), ставлення, здібності. Важливу роль у формування готовності студентів до науково-дослідної роботи відіграє практика, яка надає можливість самовизначення (вільний вибір виду діяльності в залежності від бази практики) і самореалізації. При цьому взаємодія між студентом, вищим навчальним закладом і базою практики здійснюється таким чином, щоб майбутній фахівець відчував себе причетним до наукових досліджень і відчував потребу в їх реалізації.

Література

1. Практика социальной работы / Под ред. К. Ханвея и Т. Филата; Пер. с англ. – Амстердам-Киев, 1996. – 240 с.
2. Ратнер Ф. Л. Научная деятельность студентов Германии / Ф. Л. Ратнер. – Казань: Издательство Казанского университета, 1992. – 136 с.